

ОДНОС ПРЕФИКСАЛНИХ ГЛАГОЛА У СЛОВАЧКОМ, СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ¹

САЖЕТАК: У раду је приказана корелација префиксалних глагола у словачком, српском и енглеском језику. Сходно томе у табелама су дати примери који треба да илуструју семантичку разноликост и богатство језика које смо анализирали на морфолошко-лексичком, у појединим примерима на синтаксичком, а најчешће на творбеном нивоу, јер је у питању префиксација која припада, пре свега, творби речи, једној од значајних области језика.

Међу префиксима посебно пажњу су привукли *do-/go-*, *za-/za-*, *vy-/uz-*, *na-/na-*, *od-/og-*, *po-/po-*, *pre-/pre-*, *pro-/pro-*, *z-*, *s-/z-*, *c-* и *o-/o-*, који имају веома сличне функције у словачком и српском језику. Иако у енглеском језику постоје глаголски префикси (*out-*, *over-*, *under-* и др.), није увек могуће наћи еквивалент словачким односно српским префиксима, па се често јављају категоричне, перифрастичке конструкције глагола, фразии глаголи и прилошке модификације. Рад има за циљ да прикаже контрастивно поређење префиксалних глагола двају сродних језика и једног релативно несродног и покаже значењско и лексичко богатство које ти префикси уносе у сваки од поменутих језика.

Кључне речи: префиксални глаголи, категорични глаголи, глаголски префикси, словачки, српски и енглески језик, преводни еквиваленти.

1. УВОД

Глаголска префиксација је посебан начин грађења речи где префикс утиче на глагол; некад се префиксом мења ток глаголске радње, некад се мења семантика глагола, а некад се мења глаголски аспект (Novakov 2005: 61; Клајн 2002: 240). У овом последњем случају префикс нема лексичку (као што је у словачком) већ техничку улогу – да нагласи свршеност радње (Марић 2002: 235). Основни глаголи без префикса најчешће су имперфективног вида, а приликом додавања неког од префикса постају перфективни. На глаголски вид утичу глаголски префикси. Овако је у већини словенских језика. Међутим, у енглеском, несловенском језику, глаголски вид је морфолошки

¹ Рад под називом *Однос префиксалних глагола у словачком, српском и енглеском језику* настао је у оквиру докторских студија Језика и књижевности, модул филологија, на Филозофском факултету у Новом Саду на предмету Компаративна лингвистика, под менторством проф. др Ане Марић.

мање изражен, те се неретко морамо ослонити на синтаксу језика у глаголској фрази, тј. на катенативне конструкције или додатне прилошке модификације како бисмо пренели поруку. У даљој анализи префиксалних глагола посебно ћемо се осврнути на префиксе *do-/go-*, *za-/za-*, *vy-/uz-*, *na-/na-*, *od-/og-*, *po-/ūo-*, *pre-/ūpe-*, *pro-/ūpo-*, *z-*, *s-/z-*, *c-* и *o-/o-*, у словачком и српском језику и на њихове преводне еквиваленте у енглеском. Семантика префикса у оба словенска језика готово је идентична, са морфолошким разликама код појединих префикса, мада то и даље не нарушава разумевање (у словачком језику *vy-*, а у српском *uz-*: *vyletiel'uzlešeti*). У раду ће аутор покушати да поређењем и супротстављањем ових префикса утврди неке основне сличности у погледу њихове употребе. Посебна пажња ће, такође, бити посвећена и навођењу адекватних енглеских преводних еквивалената за префиксе *do-/go-*, *za-/za-*, *vy-/uz-*, *na-/na-*, *od-/og-*, *po-/ūo-*, *pre-/ūpe-*, *pro-/ūpo-*, *z-*, *s-/z-*, *c-* и *o-/o-*, у словачком и српском језику. Проблем је у томе што енглески, као релативно несродан и несловенски језик, нема толико изражену глаголску префиксацију тако да при превођењу често настају потешкоће у преношењу информација које носе глаголи са префиксима у српском и словачком. Полазна претпоставка је да се међу преводним решењима у енглеском језику углавном дају перифрастичне конструкције. У раду ћемо покушати да утврдимо у којим се случајевима јављају описна решења у превођењу, а у којим алтернативни начини преноса поруке. Циљ рада је да се на једном месту сагледају и анализирају префикси у словачком и српском језику на морфолошком и семантичком нивоу, као и да се пронађу адекватни преводни еквиваленти у енглеском језику, и на основу тога допринесе бољој преводилачкој пракси. Корпус чине примери који су преузети из стручне литературе – за примере из словачког језика коришћени су радови: Marić 1982, 1988a, 1988b, 1989, 2002, 2008, 2010 и једнојезични речник словачког језика: Doruľa 1997. Преводни еквиваленти за енглески језик преузети су из: Novakov 2005: 87–97. За српски језик су коришћени примери преузети од оба аутора. За поједине преводне еквиваленте у енглеском језику консултовани су одговарајући речници: српско-енглески (Хлебџић 2010), енглеско-хрватски (Вујас 2005), једнојезични енглески речник (*Concise Oxford English Dictionary* 2004), као и онлајн издање речника *Longman Dictionary of Contemporary English* (даље у тексту *LDCE*), што ће се посебно бити истакнуто у табелама. Због временске ограничености у овом раду ће бити узето у обзир шездесет девет примера префиксалних глагола у словачком и српском језику и њихови преводни еквиваленти у енглеском. Настојаће се да се детаљније анализира корпус како би била понуђена адекватна решења представљеног проблема.

2. ПРЕФИКСАЛНИ ГЛАГОЛИ У СЛОВАЧКОМ, СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ

Као што је већ речено, глаголском префиксацијом се на првом месту мења глаголски вид у оба разматрана словенска језика. Технички гледано, у словачком језику ова морфолошка промена се сврстава у лексичко-граматичку категорију (Pauliny 1981: 161), односно новонастали глаголи представљају изведенице (Marić 2010: 153), док у српском језику лингвисти користе термин наука о грађењу речи (Белић 1924; Стевановић 1964–1974 према Марић 2002: 235), а новонастале облике називају *ирефиксалним швореницама* (Клајн 2002: 180).

Поред промене глаголског вида, и у словачком и у српском језику префиксацијом долази и до промене семантике глагола и нијансе у значењу: *iiisaiii* > *oiiiiisaiii* (Клајн 2002: 180), *čítat* > *vyčítat* (Марић 2004: 150). Због тога неки аутори сматрају да префиксацију и њен утицај на перфективизацију глагола треба шире схватити јер „префикси само откривају полисемију глагола која већ постоји у основном глаголу”, нпр. *iuumiaaiii* у значењу 1. ‘пумпати из чега’ > *isiiuumiaaiii*, 2. ‘пумпати у нешто’ > *naiiuumiaaiii* (Грицкат 1966, 1967 према Клајн 2002: 241).

Што се тиче енглеског језика, најчешћи глаголски префикси који се наводе у литератури јесу: *co-*, *counter-*, *de-*, *dis-*, *fore-*, *inter-*, *mal-*, *mis-*, *non-*, *out-*, *over-*, *re-*, *sub-*, *trans-*, *un-* и *under-* (Quirk et al. 1985: 981–992). У неким случајевима ови префикси могу бити еквивалентни префиксима у словачком и српском језику:

словачки	српски	енглески
1а) <i>odmraziť</i> (155)	1б) <i>огледити</i> (Marić 2010: 155)	1в) <i>unfreeze</i> (93)

Међутим, није увек једноставно пренети смисао префиксалног глагола из словачког или српског језика у енглески. Следи неколико примера:

словачки	српски	енглески
2а) <i>zažmurkať</i> (238)	2б) <i>зажмурити</i> (Марић 2002: 238)	2в) <i>close one's eyes (quickly)</i> (332)
3а) <i>odskočiť</i> (155)	3б) <i>огскочити</i> (Marić 2010: 155)	3в) <i>bounce</i> (779)
4а) <i>namočiť sa</i> (236)	4б) <i>наквасити се</i> (Марић 2002: 236)	4в) <i>make slightly wet, dampen</i> (687) (Хлебец 2010: 687)
5а) <i>poprechádzať sa</i> (196)	5б) <i>прошетати се</i> (Marić 1988b: 196)	5в) <i>(take a) stroll</i> (985) (Хлебец 2010: 985)

У анализи грађе може се приметити неколико начина преношења поруке у енглески језик. Постоје решења у виду колокација (*poprechádzať sa/ ĩroшеїїаїїи се > take a stroll*), перифрастичних конструкција (*namočiť sa/наквасїїїи се > make slightly wet*), али и решења у виду већ постојећих глаголских лексема које подразумевају одређени начин кретања: *odskočiť/огскочїїїи > bounce*. У наставку ћемо детаљније анализирати префиксе *do-/go-*, *za-/za-*, *vy-/uz-*, *na-/na-*, *od-/og-*, *po-/ĥo-*, *pre-/ĥpe-*, *pro-/ĥpo-*, *z-*, *s-/z-*, *c-* и *o-/o-* у словачком и српском поредећи њихова значења у оба језика, а такође ћемо покушати да супротставимо префиксалне глаголе у словачком и српском језику са њиховим енглеским преводним решењима.

3. ЕНГЛЕСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ СЛОВАЧКИХ И СРПСКИХ ПРЕФИКСАЛНИХ ГЛАГОЛА

Глаголи са префиксом *do-/go-*

У литератури се наводи неколико функција префикса *do-/go-* у словачком и српском језику (Marić 1982: 101–103):

1) усмеравање радње ка постизању циља

словачки	српски	енглески
6а) <i>dokúpiť</i> (158)	6б) <i>gokúpiti</i> (Marić 2010: 158)	6в) <i>buy some more</i> (89)
7а) <i>doletieť</i> (154)	7б) <i>голетети</i> (Marić 2010: 154, 155)	7в) <i>fly up to</i> (89)
8а) <i>doveslovať</i> (130)	8б) <i>говеслати</i> (Doruľa 1997: 130)	8в) <i>come rowing</i> (89)
9а) <i>dobehnúť</i> (154)	9б) <i>готрчати</i> (Marić 2010: 154, 155)	9в) <i>come running</i> (89)

2) завршетак последње фазе радње

словачки	српски	енглески
10а) <i>dovaríť</i> (102)	10б) <i>гокувати</i> (Marić 1982: 102)	10в) <i>cook more until ready</i> (89)
11а) <i>dorobiť</i> (239)	11б) <i>горадити</i> (Марић 2002: 239)	11в) <i>finish off something</i> (254) (Хлебец 2010: 254)

3) накнадно допуњавање радње до одређене мере

словачки	српски	Енглески
12а) <i>dopísať</i> (150)	12б) <i>гописати</i> (Марић 2004: 150)	12в) <i>add (in writing)</i> (253)
13а) <i>dočítať</i> (102)	13б) <i>гочитати</i> (Marić 1982: 102)	13в) <i>finish reading</i> (259) (Хлебец 2010: 253, 259)

Из корпуса се види да у енглеском језику преовлађују конструкције с катенативним глаголима (*dobehnúť/гоїїрчатиїи > come running*;

doveslovať/goveslaťiu > come rowing), конструкције с предлошким и фразним глаголима (*doletieť/golešieťiu > fly up to, dorobiť/goragaťiu > finish off something*), али исто тако и описне конструкције (*dovariť/gokuvaťiu > cook more until ready*).

Глаголи са префиксом *za-/za-*

1) Овај префикс у словачком и српском језику имају глаголи који означавају почетак ситуације и углавном преносе значење кратког трајања радње (Марић 2002: 238; Novakov 2005: 90).

словачки	српски	енглески
14a) <i>zažmurkať</i> (238)	14б) <i>зажмурити</i> (Марић 2002: 238)	14в) <i>close one's eyes quickly</i> (332) (Хлебец 2010: 332)
15a) <i>zakričať</i> (238)	15б) <i>завикати</i> (Марић 2002: 238)	15в) <i>begin to shout (suddenly)</i> (90)

Како се види из корпуса, као еквиваленти у енглеском језику опет се јављају катенативни глаголи *zakričať/zavikaťiu > begin to shout*, али се и описне конструкције као што су *zažmurkať/zажмурити > close one's eyes quickly*.

Поред перифрастичног облика глагола, у енглеском језику има и примера са фразним глаголима.

словачки	српски	енглески
16a) <i>zaviazat'</i> (596)	16б) <i>завезати</i> (о пертли, сукињи) (Марић 1989: 596)	16в) <i>do up</i> (321) (Хлебец 2010: 321)

2) Глаголи са истим префиксом имају и резултативно значење.

словачки	српски	енглески
17) <i>zabiť</i> (596)	17б) <i>забости</i> (Марић 1989: 596)	17в) <i>stab into (something, someone)</i> (319)
18a) <i>zamrznúť sa</i> (596)	18б) <i>замрзнути се</i> (Марић 1989: 596)	18в) <i>freeze over, freeze up</i> (346) (Хлебец 2010: 319, 346)
19a) <i>zarezať</i> (596)	19б) <i>засећи</i> (по површини) (Марић 1989: 596)	19в) <i>nick</i> (584) (Вујас 2005: 584)

Поред фразних и предлошких глагола као енглеских еквивалената (*freeze over, stab into*) интересантно је решење *zarezať/zacehu > nick*. Овде је глаголска лексема довољна да пренесе резултативно значење, јер глагол *nick* у енглеском значи 'направити мали рез на површини или ивици нечега (углавном случајно)'² односно 'окрњити' (Вујас 2005: 584).

² Према дефиницији одреднице *nick* глагол преузете са онлајн верзије енглеско-енглеског речника *LDCE* http://www.ldceonline.com/dictionary/nick_2 (25. 6. 2013).

Глаголи са префиксом *vy-/iz-*

По значењу ови глаголи се у словачком и српском језику деле у две групе (Marićová 2008: 85–87):

1) глаголи са значењем резултата радње

словачки	српски	енглески
20а) <i>vykoreniť</i> (85)	20б) <i>искоренити</i> (о болести) (Marićová 2008: 85)	20в) <i>wipe out</i> (440)
21а) <i>vykopať</i> (83)	21б) <i>ископати</i> (јаму, рупу) (Marićová 2008: 83)	21в) <i>dig up</i> (455)
22а) <i>vyhrabať</i> (83)	22б) <i>ишчепкати</i> (из земље) (Marićová 2008: 83)	22в) <i>scratch up</i> (458) (Хлебец 2010: 440, 455, 458)

2) глаголи са значењем усмеравања радње из нечега (Marić 2010: 156)

словачки	српски	енглески
23а) <i>vyletieť</i> (156)	23б) <i>излетети</i> (о птици) (Marić 2010: 156)	23в) <i>fly out</i> (Хлебец 2010: 490)
24а) <i>vyhodit'</i> (87)	24б) <i>избациити</i> (терет) (Marićová 2008: 87)	24в) <i>throw out</i> (91)

Код енглеских преводних еквивалената можемо уочити претежну употребу предлошких глагола: *vyhodit'/избациити* > *throw out*, *vykopať/ископати* > *dig up*, *vyletieť/излетети* > *fly out*.

Глаголи са префиксом *na-/na-*

И овај префикс има неколико значења у словачком и српском језику (Novakov 2005: 92; Марић 2002: 256; Марић 2010: 155):

1) реализација ситуације у довољној количини

словачки	српски	енглески
25а) <i>naplniť</i> (236)	25б) <i>напунити</i> (о течности) (Марић 2002: 236)	25в) <i>fill up</i> (696) (Хлебец 2010: 696)
26а) <i>namotať</i> (155)	26б) <i>намотати</i> (Marić 2010: 155)	26в) <i>reel up</i> (92)

2) делимична захваћеност ситуације

словачки	српски	енглески
27а) <i>namočiť sa</i> (236)	27б) <i>наквасити се</i> (Марић 2002: 236)	27в) <i>make slightly wet, dampen</i> (687) (Хлебец 2010: 687)

У групи примера под 1) у енглеском језику можемо да приметимо употребу фразних глагола са партикулом *up* која означава довођење ситуације до одређеног циља. За примере под 2) јављају се и описне конструкције: *namočiť sa/наквасити се* > *make slightly wet*. Код овог примера у енглеском

језику и лексема *dampen* може доћи у обзир, јер се за њу у речнику наводи значење ‘учинити нешто мало мокрим’,³ односно ‘овлажити’ (Vujaš 2005: 209).

Глаголи са префиксом od-/og-

Глаголи са префиксом *od-/og-* у словачком и српском језику могу исказати три различита значења: просторно одвајање, негирање основног значења (Novakov 2005: 93) и престанак одређене активности (Marićová 2008: 45).

1) Просторно одвајање илуструју примери:

словачки	српски	енглески
28a) <i>odplávať</i> (155)	28б) <i>ошпливати</i> (Marić 2010: 155)	28в) <i>swim away</i> (820)
29a) <i>odveslovať</i> (44)	29б) <i>огвеслати</i> (Marićová 2008: 44)	29в) <i>row away</i> (770) (Хлебец 2010: 820, 770)

У енглеским примерима овде можемо уочити карактеристичну партикулу *away* (= ван нечега, од нечега) код предлошких глагола.

2) Негирање основног значења имамо у примерима:

словачки	српски	енглески
30a) <i>odlepíť</i> (155)	30б) <i>оглепити</i> (Marić 2010: 155)	30в) <i>unglue</i> (93)
31a) <i>odmraziť</i> (155)	31б) <i>огледити</i> (Marić 2010: 155)	31в) <i>unfreeze</i> (93)

Код ових примера се види да у енглеском језику префикс *un-* у потпуности одговара српском префиксу *og-* односно словачком *od-* (*odmraziť/огледити* > *unfreeze*).

3) Престанак одређене активности исказују глаголи:

словачки	српски	енглески
32a) <i>odrobiť</i> (236)	32б) <i>оградити</i> (Марић 2002: 236)	32в) <i>work something off</i> (777)
33a) <i>odspievať</i> (236)	33б) <i>ошпевати</i> (Марић 2002: 236)	33в) <i>sing (to the end)</i> (820) (Хлебец 2010: 777, 820)

За потпуно реализацију радње у енглеском језику нема решења са префиксима, већ се порука преноси или у виду фразног глагола *odrobiť/огради́ти* > *work something off* или описном конструкцијом *odspievať/ошпевати́ти* > *sing to the end* (= певати нешто у целини).

Глаголи са префиксом po-/po-

³ Према дефиницији одреднице *dampen* глагол преузете са онлајн верзије енглеско-енглеског речника *LDCE* <http://www.ldoceonline.com/dictionary/dampen> (25. 6. 2013).

1) Префиксом *po-/uo-* може се у словачком и српском језику означити трајање радње са прекидима или са понављањем (Marić 1988b: 196; Novakov 2005: 94):

словачки	српски	енглески
34a) <i>poskakovať</i> (197)	34б) <i>ūоскакивати</i> (Marić 1988b: 197)	34в) <i>jump/bounce up and down</i> (906) (Хлебец 2010: 906)

Овде долази до изражаја конструкција *up and down* (срп. *горе-голе*) као приближан еквивалент префикса *po-/uo-* за пример *poskakovať/ūоскакивати*.

2) Такође се обележава изненадна промена ситуације (Novakov 2005: 94):

словачки	српски	енглески
35a) <i>pobehnúť</i> (54)	35б) <i>ūојурити</i> (некога) (Marićová 2008: 54)	35в) <i>rush after someone</i> (885)
36a) <i>poletieť</i> (197)	36б) <i>ūолетети</i> (о авиону) (Marić 1988b: 197)	36в) <i>take off</i> (890) (Хлебец 2010: 885, 890)

Како у енглеском језику не постоји одговарајући префикс да пренесе значење промене стања, преласка из пасивног у активно стање (*pobehnúť/ūојурити*), у обзир може доћи предлошки глагол (*rush after someone*), али исто тако и фразни глагол (*poletieť/ūолетети* > *take off*).

3) Глаголи с префиксом *po-/uo-* у словачком и српском језику исказују и вршење радње у мањој мери (Marić 1988b: 195):

словачки	српски	енглески
37a) <i>pokĺznúť sa</i> (195)	37б) <i>ūоклизнути се</i> (Marić 1988b: 196)	37в) <i>slide across (a bit)</i> (886)
38a) <i>poskočiť</i> (196)	38б) <i>ūоскочити</i> (Marić 1988b: 196)	38в) <i>jump up suddenly</i> (906)
39a) <i>podriapať</i> (196)	39б) <i>ūокидати</i> (о тканини) (Marić 1988b: 196)	39в) <i>tear</i> (886) (Хлебец 2010: 886, 906, 886)
40a) <i>pokosiť</i> (484)	40б) <i>ūокосити</i> (траву) (Doruľa 1997: 484)	40в) <i>mow down</i> (97)

За ову врсту значења као еквиваленти у енглеском језику могу се употребити партикуле *down*, *up* и *across* у склопу предлошког глагола. Међутим, некад се морамо послужити описним конструкцијама: *poskočiť/ūоскочити* > *jump up suddenly*. Буквалан превод на енглески језик би значио 'скочити одједном'. Прилог *suddenly* мора се додати да би се нагласила краткоћа радње.

Глаголи са префиксом *pre-/про-, пре-*

Глаголи са овим префиксом имају у словачком и српском језику неколико значења (Novakov 2005: 95; Marić 2010: 155; Марић 2002: 237).

1) Реализацију ситуације док се не оствари циљ обележавају глаголи:

словачки	српски	енглески
41a) <i>prevrãtiť</i> sa (155)	41б) <i>превртнути се</i> (Marić 2010: 155)	41в) <i>keel over</i> (928) (Хлебџ 2010: 928)

2) Вршење радње преко мере илуструју примери:

словачки	српски	енглески
42a) <i>preliãť</i> (155)	42б) <i>прелити</i> (Marić 2010: 155)	42в) <i>pour over</i> (938) (Хлебџ 2010: 938)
43a) <i>presoliť</i> (158)	43б) <i>пресолити</i> (Marić 2010: 158)	43в) <i>over-salt</i> (945) (Хлебџ 2010: 945)

У овим примерима у енглеском језику партикула *over* преноси значење остваривања ситуације односно вршења радње преко потребне мере.

3) Прелазак из тачке А у тачку Б (Marić 2010: 155) обележавају глаголи:

словачки	српски	енглески
44a) <i>preskoãitiť</i> (155)	44б) <i>прескочити</i> (Marić 2010: 155)	44в) <i>jump over</i> (945)
45a) <i>preplãvat'</i> (155)	45б) <i>препливати</i> (Marić 2010: 155)	45в) <i>swim across</i> (927)
46a) <i>preletieť</i> (155)	46б) <i>прелетети</i> (Marić 2010: 155)	46в) <i>fly over</i> (937)
47a) <i>premostiť</i> (541)	47б) <i>премостити</i> (Doruġa 1997: 541)	47в) <i>bridge</i> (939) (Хлебџ 2010: 945, 927, 937, 939)
48a) <i>preveslovãť</i> (59)	48б) <i>превеслати</i> (Marićová 2008: 59)	48в) <i>cross by rowing</i> (95)

У примерима 45) и 46) види се да партикуле *over* и *across* одговарају словачком односно српском префиксу *pre-/пре-*. Интересантан је и случај са глаголом *premostiť/премостити* који на енглеском гласи *bridge*.

4) Почетак ситуације (Novakov 2005: 96; Marićová 2008: 63) означен је примером:

словачки	српски	енглески
49a) <i>zaããť chodiť</i> (64)	49б) <i>проходати</i> (о детету) (Marićová 2008: 65)	49в) <i>begin to toddle/walk</i> (984) (Хлебџ 2010: 984)

У словачком и српском језику овакав вид ситуације, нагли почетак радње (Марић 2002: 239) имају и префикси *roz-*, *raz-/pac-*, *raz-* :

словачки	српски	енглески
50a) <i>rozplakať sa</i> (239)	50б) <i>расплакати се</i> (Марић 2002: 239)	50в) <i>melt into tears</i> (1014)
51a) <i>roztancovať sa</i> (239)	51б) <i>разиграти се</i> (Марић 2002: 239)	51в) <i>get carried away while dancing</i> (1004) (Хлебец 2010: 1014, 1004)

У енглеском језику се опет јавља проблем како преношења значења префикса *roz-*, *raz-/pac-*, *raz-*, па се као једно од решења могу понудити описне конструкције (*rozplakať sa/pacилакаати се > melt into tears*).

5) Реализацију ситуације у потпуности (Novakov 2005: 96) означавају глаголи:

словачки	српски	енглески
52a) <i>prebodnúť</i> (155)	52б) <i>пробости</i> (Marić 2010: 155)	52в) <i>stab through</i> (96)
53a) <i>prebudit'</i> (62)	53б) <i>пробудити</i> (Marićová 2008: 62)	53в) <i>wake up</i> (967) (Хлебец 2010: 967)

Овде код енглеских глаголских конструкција видимо: предлошке фразне глаголе: *preliat'/уполиии > pour out*, *prebodnúť'/пробосиии > stab through*, и катенативне глаголе: *zачаť' chodit'/пророгаиии > begin to toddle/walk*. Можемо, такође, да приметимо да некад као преводни еквивалент у словачком језику може доћи конструкција са фазним глаголом и инфинитивом одговарајућег глагола (Marić 1989: 595), нпр. у српском *пророгаиии*, а у словачком *zачаť' chodit'*.

Глаголи са префиксом *z-*, *s-/z-*, *c-*

Глаголима са овим префиксом у словачком и српском језику својствено је неколико значења:

1) реализација ситуације (Марић 2002: 238)

словачки	српски	енглески
54a) <i>zhúžvať</i> (904)	54б) <i>згужвати</i> (о тканини) (Doruľa 1997: 904)	54в) <i>wrinkle up</i> (375)
55a) <i>skrátit'</i> (643)	55б) <i>скратити</i> (о тексту) (Doruľa 1997: 643)	55в) <i>shorten</i> (1086) (Хлебец 2010: 375, 1086)

2) кретање од горње тачке према доњој (Marić 2010: 155)

словачки	српски	енглески
56a) <i>zliezť</i> (24)	56б) <i>сићи</i> (Marićová 2008: 24)	56в) <i>get down</i> (1081)
58a) <i>skotúľat' sa</i> (155)	58б) <i>скотрљати се</i> (Marić 2010: 155)	58в) <i>tumble down</i> (1086) (Хлебец 2010: 1081, 1086)

3) дистрибутивност (Марић 1988а: 43)

словачки	српски	енглески
59а) <i>poskrývať sa</i> (43)	59б) <i>посакривати се</i> (Марић 1988а: 43)	59в) <i>hide one after another</i> (1050)
60а) <i>pozbierať</i> (43)	60б) <i>поскупљати</i> (Марић 1988а: 43)	60в) <i>gather everything up</i> (1088) (Хлебец 2010: 1050, 1088)

Овде има више начина за превођење у енглеском језику. Долазе у обзир фразни глаголи: *zhúžvať/zíужвати* > *wrinkle up*, *zliezť/cuћu* > *get down*, као и специфичне конструкције са изразом *one after another* (*poskrývať sa/иосакривати се* > *hide one after another*). У неким случајевима творбом речи у енглеском језику (суфиксацијом) могуће је пренети адекватно значење (*skrátit'/скратишии* > *shorten* [*short* + *-en*]). Постоји мали број случајева да префикси у енглеском језику преносе значење префиксалног глагола: *encircle* > *zaokrúhliť/заокружишии*, *misplace* > *založit'/зациуришии* (Novakov 2005: 90). Што се тиче српског језика, видимо да постоји могућност комбиновања двају префикса: *иосакривати се* (*ио-* + *са-* + *кривати се*). Слично је и у словачком *poskrývať sa* (*ро-* + *с-* + *крývať sa*). Постоје и случајеви са три префикса: *исиоразболевати се* (*ис[<из]-* + *ио-* + *раз-* + *болевати се*). Префиксом *ис[<из]-* само се појачава значење префиксалног глагола *иоразболевати се* (више о овоме Клајн 2006: 219).

Глаголи са префиксом *о-/о-*

Помоћу овог префикса настају чисто перфективни глаголи у словачком и српском језику (Марићова 2008: 41):

словачки	српски	енглески
61а) <i>oholiť</i> (41)	61б) <i>обријати</i> (браду, бркове) (Марићова 2008: 41)	61в) <i>shave off</i> (761)
62а) <i>okúpať sa</i> (41)	62б) <i>окупати се</i> (Марићова 2008: 41)	62в) <i>give someone a bath</i> (789)
63а) <i>obliecť sa</i> (41)	63б) <i>обући се</i> (Марићова 2008: 41)	63в) <i>get dressed</i> (762)
64а) <i>oženiť sa</i> (41)	64б) <i>оженити се</i> (Марићова 2008: 41)	64в) <i>get married</i> (781) (Хлебец 2010: 761, 797, 789, 762, 781)

Из анализе се може приметити да при превођењу на енглески језик долазе до изражаја колокације са глаголима *get* и *give*.

Треба напоменути и интересантну употребу префикса за означавање окота животиња (Марић 2002: 237; Клајн 2002: 262):

словачки	српски	Енглески
65а) <i>oprasit' sa</i> (237)	65б) <i>опрасити се</i> (Марић 2002: 237)	65в) <i>farrow</i> (304)
66а) <i>otelit' sa</i> (237)	66б) <i>отелити се</i> (Марић	66в) <i>calve</i> (125)

67a)	<i>okotit'</i>	sa	2002: 237)	676) омацити	се	67в) <i>kitten</i> (481)
(237)			(Марић 2002: 237)			
68a)	<i>ožrebit'</i>	sa	686) ождебити	се	68в) <i>foal</i> (329)	
(237)			(Марић 2002: 237)			
69a)	<i>okotit'</i>	sa	696) оштенити	се	69в) <i>whelp</i> (1007) (Вујас 2005: 304, 125, 481, 329, 1007)	
(237)			(Марић 2002: 237)			

Овде се може приметити да се при превођењу на енглески не користе префикси, партикуле или кантенативни глаголи, већ одговарајуће глаголске лексеме. Етимолошки гледано, ови енглески глаголи воде порекло од именица: *foal* (енг. *foal*, ждребе) > *ožrebit' sa/ožgrebitии се*, *calve* (енг. *calf*, теле) > *otelit' sa/oitelии се*, *kitten* (енг. *kitten*, маче)⁴ > *okotit' sa/омацитии се*. Практично, овде је дошло до преласка из категорије именице у категорију глагола, без неке конкретне морфолошке промене. У питању је творба речи у енглеском језику под називом конверзија (енг. *conversion*) (више о томе Вауер 1983: 32ff; Клајн 2003: 379ff).

Графички приказ добијених преводних решења

На основу добијених резултата можемо и графички приказати енглеска преводна решења према типу конструкције (графикон 1):

Графикон 1

Процентуално гледано, на узорку од 69 глаголских парова, на првом месту су конструкције са фразним глаголима (23%), а потом следе преводна решења у виду предлошких глагола (22%). Након тога следе описне

⁴ Етимолошки аспекти одредница *farrow* глагол, *calve* глагол, *kitten* глагол, *foal* глагол и *whelp* глагол представљени су у енглеско-енглеском речнику *Concise Oxford English Dictionary* 2004: 516, 200, 786, 551. и 1642.

конструкције (20%), глаголске лексеме (17%), катенативни глаголи (7%), глаголске колокације (6%) и најзад глаголи са афиксима (4%).

4. ЗАКЉУЧАК

Еквиваленти словачких односно српских префиксалних глагола у енглеском језику су бројни. На основу прегледа узорка из копруса, можемо да констатујемо да се као најчешћи еквиваленти у енглеском језику на првом месту јављају фразни глаголи: *zaviazat/zavezaiiu* > *do up*; потом следе предлошки глаголи: *prebodniit'/upobociiu* > *stab through*; затим перифрастични облици глагола: *dovarit'/goкуvaiiu* > *cook more until ready*, *namočit' sa/наквасиуу ce* > *make slightly wet*, *odspievat'/oiuuevaiiu* > *sing to the end*, *zažmurkat'/zajmuriuу* > *close one's eyes quickly*; преводна решења у виду одговарајућих глаголских лексема: *zarezat'/zacehu* > *nick*; катенативни глаголи: *začat' hovorit'/upobeceguuу* > *begin to talk*; колокацијске конструкције: *poprechádzat' sa/upoшешaiiu ce* > *take a stroll*; и коначно, глаголи с афиксима: *skrátit'/ckpaiiuуу* > *shorten*, *odmrazit' ogleguуу* > *unfreeze*, као можда најмање продуктивни начин превођења словачких односно српских глагола са префиксима. У случајевима када не постоји одговарајући префиксални, предлошки или фразни глагол, за словачке односно српске глаголе се нужно мора тражити решење у виду описних конструкција: *rozplakat' sa/pacилакаиуу ce* > *melt into tears*, *pobehniit'/uoјyрууу* > *rush after someone*, *poskrývat' sa/uoсакриваиуу ce* > *hide one after another*. Видели смо у неким примерима да поједине лексеме у енглеском језику већ представљају еквиваленте словачких односно српских префиксалних глагола *premostit'/upemociuууу* > *bridge* итд. У вези с тим примери окота животиња, такође, показују богатство лексике енглеског језика и могућност конверзије, тј. преласка речи из једне граматичке катергорије у другу: *okotit' sa/омациууу ce* > *kitten*, *ožrebit' sa/oжзребииуу ce* > *foal*. Кад су у питању словачки односно српски префикси, углавном долази до морфолошког и синтаксичког поклапања, али могу се наћи и изузеци (нпр. *vyletiel'/излеиуеиуу, upoxogaiiu/začat' chodit'*).

ЛИТЕРАТУРА

- Bauer, Laurie. 1983. *English Word Formation*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Клајн, Иван. 2002. *Творба речи у савременом српском језику*. Део 1, *Слајање и ипрефиксација*, Београд: Завод за издавање уџбеника и наставна средства.
- Клајн, Иван. 2003. *Творба речи у савременом српском језику*. Део 2, *Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за издавање уџбеника и наставна средства.

- Клајн, Иван. 2006. *Граматика српског језика за странце*, Београд: Завод за издавање уџбеника.
- Marić, Ana. 1982. „Glagolski prefiks do- u slovačkom i srpskohrvatskom jeziku”. In: *Godišnjak saveza društava za primenjenu lingvistiku Jugoslavije*, Zagreb: 99–105.
- Марић, Ана. 1988а. *Дистрибутивни глаголи у словачком и српскохрватском језику*. Београд: Живи језици. 41–45.
- Marić, Ana. 1988b. „Uticaj prefiksa po- na promenu značenja glagola u slovačkom i srpskohrvatskom jeziku”. *Književnost i jezik*, Београд: 35, 2, 194–198.
- Marić, Ana. 1989. „Semantička struktura glagola sa prefiksom za- u slovačkom i srpskohrvatskom jeziku”. In: *Uporabno jezikoslovje*, Ljubljana: 593–598.
- Марић, Ана. 2002. „Перфективност радње изражена префиксалним глаголима у словачком и српском језику”. *Славистика*, књига VI, Београд: 235–241.
- Марић, Ана. 2004. „Глаголски вид и начини глаголске радње у словачком и српском језику”. *Славистика*, књига VIII, Београд: 148–153.
- Marić, Ana. 2010. „Semantika glagola sa domaćim prefiksima u slovačkom i srpskom jeziku”. *Slavistika*, knjiga XIV, Београд: 153–159.
- Marićová, Anna. 2008. *Slovesné predpony v slovenčine a srbčine*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum.
- Novakov, Predrag. 2005. *Glagolski tip i glagolske situacije u engleskom i srpskom*. Novi Sad: Futura publikacije.
- Pauliny, Eugen. 1981. *Slovenská gramatika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Quirk, Randolph. et al. 1985. *A Grammar of Contemporary English*. London: Longman.

За поређење појединих енглеских преводних еквивалената коришћене су дефиниције одредница из следећих српско-енглеских, енглеско-хрватских, енглеско-енглеских речника и онлајн речника:

- Вујас, Жељко. 2005. *Veliki englesko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Concise Oxford English Dictionary* 2004. New York: Oxford University Press
- Doruľa, Ján. 1997. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda vydateľstvo slovenskej akadémie.
- Хлебџ, Борис. 2010. *Енциклопедјски српско-енглески речник*. Београд: Завод за уџбенике.

Онлајн речник:

Longman Dictionary of Contemporary English, Pearson Education Limited. Harlow Essex, United Kingdom: <http://www.ldoceonline.com> (25. 6. 2013).

Vojislav P. Jovanović

THE RELATION OF THE VERBS WITH A PREFIX
IN THE SLOVAK, SERBIAN AND ENGLISH LANGUAGE

SUMMARY

This paper gives insight into the correlation of verbal prefixes in Slovak, Serbian and English. To that effect, for the illustrative purpose, the examples were shown in tables to point out the semantic diversity and richness of the languages, that we analysed on a morpho-lexical, and in certain cases on a syntactic and also on word formation level, since prefixation is first of all a part of word formation, one of the most significant linguistic fields.

In terms of prefixes, the following caught attention the most: *do-/go-*, *za-/za-*, *vy-/uz-*, *na-/na-*, *od-/og-*, *po-/po-*, *pre-/pre-*, *pro-/pro-*, *z-*, *s-/s-*, *c-* and *o-/o-*, because they have similar functions both in Slovak and Serbian. Even though there are verbal prefixes in English (*out-*, *over-*, *under-*, etc.), it is not always possible to find an adequate equivalent to Slovak or Serbian prefixes, so quite often catenative, periphrastic constructions and adverbial modifications can be found. The aim of this paper is to compare and contrast verbs with prefixes of two cognate languages and one which is not directly related and to show semantic and lexical richness that those prefixes bring into each of the mentioned languages.

Key words: verbs with prefixes, catenative verbs, verbal prefixes, Slovak, Serbian and English language, translation equivalents.